

Verlag Verkenner nieuwe coalitie Ameland.

Wat ging vooraf aan de Verkenning

Verkiezingen 18 maart

Op 18 maart 2026 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Aan de verkiezingen namen dezelfde partijen deel als in 2022.

In onderstaand overzicht zijn de resultaten van deze verkiezingen weergegeven, inclusief een vergelijking met 2022:

Verkiezingen 2026, inclusief vergelijk 2022

Partijen	Verkiezingen 2022 en 2026			Zetelverdeling 2022 en 2026		
	2022	2026	verschil	2022	2026	verschil
AmelandEén	787	662	Min 125	4	3	-1
Algemeen Belang Ameland	503	300	Min 203	3	2	-1
CDA	257	592	Plus 335	1	3	+2
A82	238	275	Plus 37	1	1	
PvdA	214	219	Plus 5	1	1	
VVD	160	150	Min 10	1	1	

Conclusie: Het CDA op Ameland is de grote winnaar van de verkiezingen van 2026, terwijl de huidige coalitiepartijen AmelandEen en ABA fors hebben verloren. Cumulatief verloren zij ruim 15%, terwijl het CDA met een soortgelijk percentage toenam. De overige drie partijen bleven in 2026 in omvang vrijwel gelijk t.o.v. 2022.

Duidingsdebat 26 maart 2026

Op 26 maart jl. vond het zogenaamde Duidingsdebat plaats. Tijdens dit debat zijn de partijen in gesprek gegaan over de verkiezingsuitslag en zijn de vervolgstappen na de verkiezingen besproken. Op grond van het Duidingsdebat is besloten de mogelijkheden voor de totstandkoming van een raadsprogramma nader te onderzoeken en hiervoor een externe procesbegeleider voor te vragen. Door de beide grootste partijen op Ameland ben ik voor deze opdracht gevraagd en mijn werkzaamheden hebben op 29 maart jl. een aanvang genomen.

Wat trof ik aan in de Amelander politiek

Mijn eerste werkzaamheden richtten zich op het uitvoerig kennisnemen van de verkiezingsprogramma's van de zes partijen op Ameland. Mijn primaire reactie was: de Amelander politiek is het (inhoudelijk) goed met elkaar eens. 90% van de thema's uit de programma's komen overeen. Na een kennismakingsronde op 9 en 10 april jl. met verschillende vertegenwoordigers van de zes fracties, was bijstelling van mijn eerste reactie een vereiste. Het schuurt binnen de Amelander politiek, zowel op partij - als op persoonlijk niveau. Er is onderling sprake van wantrouwen en de onderlinge tegenstellingen zijn aanzienlijk.

Proces Raadsprogramma

Een raadsprogramma is een document waarin de (volledige) raad op hoofdlijnen aangeeft met welke ambities men de komende vier jaar aan de slag wil. Het vraagt van de partijen om samenwerking en vertrouwen bij de uitvoering van de gezamenlijke ambities. Een positieve uitwerking zou derhalve kunnen zijn dat de scherpe kanten van de Amelandse politiek er af gaat en dat de polarisatie afneemt.

Op 9 en 10 april is met alle fracties een kennismakingsgesprek gevoerd en is gevraagd aan te geven waar de inhoudelijke prioriteiten liggen voor de komende vier jaar. De fracties konden zelf uitmaken in welke omvang men deelnam aan het gesprek.

De tweede gespreksronde vond plaats op 16 april 2026. Per fractie werd aan deze plenaire bijeenkomst deelgenomen door twee vertegenwoordigers. Tijdens de bijeenkomst kwamen nadrukkelijk de onderlinge verhoudingen op Ameland naar boven en bleek al spoedig dat de ontwikkeling van een gezamenlijk document in de vorm raadsprogramma, een complexe opgave was. Het ontbrak aan voldoende draagvlak voor het gezamenlijke karakter van een dergelijke programma, er bestond verschil van inzicht over de mate van gedetailleerdheid (hoofdlijnen versus concreet) en tot slot vormde de beoogde doorlooptijd van het proces om te komen tot een raadsprogramma een kritisch element. Ondanks de kritische opstelling werd op dat moment nog niet besloten de ambities om te komen tot een raadsprogramma los te laten, maar een door A82 uitgereikte opzet in een volgende bijeenkomst tegen het licht te houden.

Op 23 april 2026 vond deze bijeenkomst plaats. Ook tijdens deze bijeenkomst bleven genoemde argumenten overeind en is in gezamenlijkheid besloten het proces voor een raadsprogramma te beëindigen en dit middels het uitbrengen van een gezamenlijke verklaring kenbaar te maken. Gelijktijdig is besloten de Verkenningsfase op te starten. Door de twee grootste fracties ben ik eveneens voor deze opdracht gevraagd en door de volledige raad unaniem bekrachtigd.

Verkenningsfase.

De Verkenningsfase zette uiteen met het voeren van gesprekken met alle fracties op het eiland op 30 april en 1 mei jl. De fracties waren vrij te bepalen in welke omvang de gesprekken werden gevoerd. Tijdens de gesprekken zijn de volgende vragen gesteld:

1. Welke partijen heeft u voorkeur voor samenwerking;
2. Ziet u zelf als partij een rol weggelegd in de formatie;
3. Met welke partijen zou u onderhandelingen in willen gaan, coalitie willen vormen;
4. Zijn er randvoorwaarden vooraf bij de onderhandelingen;
5. Liggen er nog obstakels vanuit de vorige raadsperiode, liggen er pijnpunten;
6. Wat zijn de inhoudelijke uitdagingen/ onderwerpen voor Ameland de komende vier jaar;
7. Hoe ziet u de verbinding tussen de coalitie versus oppositie. Is er ruimte voor de oppositie om inhoudelijke thema's te verzilveren. Ziet u een dichtgetimmerd (gedetailleerd) akkoord of een akkoord op hoofdlijnen.

Vraag 7 is specifiek toegevoegd in verband met het stopzetten van het proces van een raadsprogramma. In de afgelopen 8 jaar is namelijk gewerkt met een zeer gedetailleerde raadsagenda. Hierdoor werd -onbewust- een wij/ zij situatie gecreëerd tussen coalitie en oppositie. Een deel van de oppositie heeft deze situatie als onwenselijk ervaren. Als gevolg van de verkiezingen van 18 maart jl., zijn de verschillen tussen partijen qua zetelverdeling kleiner geworden en daardoor wordt het wenselijk een meer verbindende bestuursstijl aan te nemen.

Terugkerende items

In het gesprek met de verschillende fracties kwamen min of meer drie onderwerpen structureel naar voren. Deze betreffen: participatie, accommodatiebeleid en het Oost/ West sentiment.

Raadsbreed overheerst het gevoel dat de participatie beter kan op Ameland. Dit geldt zowel voor de formele – als voor de informele participatie. Bij dit laatste is vooral de wens uitgesproken om de “kloof” tussen burger en gemeente te verkleinen. De meerderheid van de fracties pleit voor een nieuw participatiebeleid.

Ook het recentelijke ontwikkelde Accommodatiebeleid speelt breed binnen vrijwel alle fracties. De knip die is aangebracht om het beleid voor het westelijk deel van Ameland wel vast te stellen en voor het oostelijke gedeelte opnieuw een participatietraject te starten, ervaren de meeste fracties als positief. Een fractie is van mening dat het gehele beleidsproces opnieuw vorm moet worden gegeven. Breed wordt ook onvrede geuit over het proces, communicatie en besluitvorming over de school in Ballum.

Ofschoon de meeste fracties van mening zijn dat er één (beleids-) agenda voor Ameland zou moeten gelden, zijn in de verschillende gesprekken de Oost/ West sentimenten bij herhaling genoemd. Dat de twee huidige wethouders woonachtig zijn in Hollum wakkert het sentiment enigszins aan wordt aangegeven.

Analyse beantwoording vragen

Voor wat betreft inhoudelijke samenwerking bestaat een unaniem beeld. Op voorhand bestaat bereidheid tot samenwerking en wordt geen enkele partij uitgesloten, wel bestaan voorkeuren. De huidige coalitiepartijen geven aan dat er in de afgelopen periode op basis van vertrouwen goed is samengewerkt. Daarentegen wordt erkend dat de verkiezingsuitslag negatief is uitgevallen en dat dat vraagt om een kritische blik naar de komende periode. Het CDA stelt dat de verkiezingsuitslag niet genegeerd kan worden en ziet een belangrijke rol weggelegd voor de partij. Alle partijen constateren dat er wrijving zit tussen AmelandEen en het CDA. Voor een vervolgstap wordt in overgrote meerderheid voorgesteld dat de beide grootste partijen eerst met elkaar in gesprek zouden moeten gaan.

Elke partij is bereid – mocht er een beroep worden gedaan - om deel te nemen aan formatieonderhandelingen. Wel stellen de drie kleinste partijen zich bescheiden op. Eerst zijn de tweede grootste partijen aan zet. ABA ziet een rol om een brede coalitie mogelijk te maken. Per partij worden de volgende coalitie voorkeuren benoemd:

- A82: samenwerking met CDA;
- ABA: samenwerking met AmelandEen en PvdA;
- VVD: sluit geen partij uit, samenwerking met A82 minder voor de hand liggend;
- PvdA: samenwerking met AmelandEen en ABA;
- AmelandEen: samenwerking met ABA en PvdA
- CDA: samenwerking met VVD en ABA.

Belangrijke randvoorwaarde betreft het onderling vertrouwen om een stabiele coalitie te vormen. Daarnaast worden de geografische spreiding van de wethouders over het eiland, de namen van de kandidaat wethouders, de gelijkwaardigheid qua formatie van de wethouders en de kwaliteit van de wethouders als randvoorwaarden benoemd.

De besluitvorming rondom de school in Ballum, inclusief de negatieve beeldvorming die hierdoor is ontstaan vormt een pijnpunt uit het recente verleden. Dit geldt evenzeer voor het eerder benoemde Accommodatiebeleid, specifiek over het sportcomplex van Geel/ Wit. In z'n algemeenheid wordt gesteld dat de participatie onvoldoende is geweest. Ook de scherpe

(negatieve) communicatie die plaatsvindt over de Amelandse politiek wordt nadrukkelijk als een pijnpunt ervaren. Hierdoor wordt een (te) negatief beeld geschetst en wordt schade berokkend aan de democratische besluitvorming.

Voortvloeiend uit de verkiezingsprogramma's, zit er inhoudelijk niet veel verschil tussen de partijen op Ameland voor wat betreft de onderwerpen voor de komende vier jaar. Op hoofdlijnen zijn de volgende onderwerpen benoemd:

Wonen:

Wonen wordt door vrijwel iedere partij als prioriteit gezien. Aandacht wordt gevraagd voor Starters- en ouderenhuisvesting (Amelandse hofjes), begeleid wonen, verduurzamen huurwoningen, inclusief beschikbaar stellen "wisselwoningen" en niet meer bouwen voor de mensen van buitenaf;

Toerisme en Economie

Er heerst tevredenheid over het bestaande beleid waarin gebalanceerde groei van Toerisme uitgangspunt is, inclusief balans op natuur en landschap. Inventarisatie wordt gevraagd om een concreet beeld te krijgen waar nog ontwikkelingsmogelijkheden zitten in bestaande ruimtelijke plannen. Diverse partijen wijzen op de bedreigingen van fiscale Rijksmaatregelen. Ameland moet wel betaalbaar blijven. Aandacht vraagt verbreding van de Economie op het eiland, met name om jongeren aan Ameland te binden.

Bestuurlijke samenwerking

Bestuurlijke samenwerking op velerlei terreinen wordt als essentieel ervaren door elke partij. Wel wordt aandacht gevraagd voor de eigenheid van Ameland. Alertheid is geboden op lobbydossiers, w.o. vaarverbinding, beheersplan Waddenzee, beleidskader natuur ed. Diverse partijen vragen om versterking integriteit, meer transparantie en dualistisch bestuur. Het vormgeven van nieuw participatiebeleid is hiervoor een middel, waarin specifiek oog is voor verkleinen kloof bestuur / burger.

Vaarverbinding en mobiliteit

Het optimaal houden van de vaarverbinding staat hoog in het vaandel van iedere partij. Belangrijk is de aanstaande concessie verlenging. A82 pleit voor vergaand zelfvoorzienendheid van het eiland en pleit in dit verband voor eigen beheer van de vaarverbinding in de toekomst. Een aantal partijen vraagt prioriteit voor concretisering mobiliteitsbeleid, uitvoeringsplan

Fysieke (leefomgeving)

Een belangrijk thema vormt de aandacht voor de fysieke leefomgeving. Het CDA en Ameland Een geven prioriteit aan de ontwikkeling van de Omgevingsvisie als belangrijk kader voor het in balans brengen/ houden van de leefbaarheid op Ameland en als afwegingskader voor natuur en landschap. Ook het uitwerken/ afronden van het proces Accommodatiebeleid voor het oostelijk deel van het eiland vraagt met voorrang aandacht.

Duurzaamheid

Alle partijen onderschrijven de vastgestelde ambities voor het thema Duurzaamheid. Betaalbaarheid en realisme vormt een belangrijk aandachtspunt. PvdA stelt dat duurzaamheid voor een ieder moet gelden, inclusief verduurzamen huurwoningen. A82 is het meest vooruitstrevend bij dit thema en pleit voor volledig zelfvoorzienendheid van Ameland

De meerderheid van de fracties opteert voor een coalitieakkoord op hoofdlijnen, waarbij wel de wens wordt geuit om enige mate van concreetheid aan te brengen, bijvoorbeeld via het opsommen van een beperkt aantal uitvoeringsmaatregelen. Wel delen Ameland Een, PvdA en Algemeen Belang Ameland de mening dat de gedetailleerde raadsagenda's van de afgelopen 8 jaar goed heeft gefunctioneerd. Er bestaat begrip voor het formuleren van een akkoord op hoofdlijnen, maar er bestaat twijfel om iets los te laten wat goed heeft gewerkt. De overige drie partijen wensen geen "dichtgetimmerd" coalitieakkoord.

Tussenstap Verkenning

Overeenkomstig de wens van alle partijen is een tussenstap in de Verkenning ingelast. Vanwege het gegeven dat op voorhand AmelandEen en het CDA geen natuurlijke coalitiepartners zijn, is besloten onder leiding van een externe mediator een gesprek te voeren. Het gesprek moest een analyse opleveren in hoeverre beide partijen voldoende vertrouwen in elkaar hebben voor het vormen van een stabiele coalitie op Ameland. Dit gesprek heeft plaatsgevonden op 11 mei 2026. Tijdens het gesprek zijn ervaringen, beelden en sentimenten uitvoerig gewisseld. Zowel AmelandEen als CDA constateren dat het onderling vertrouwen in de afgelopen geschaad is en het vertrouwen broos is. Op grond van de resultaten van het gesprek kan de conclusie worden getrokken dat de partijen niet nader tot elkaar zijn gekomen en dat er onvoldoende basis is om gezamenlijk een coalitie te vormen. Er dient hard en geruime tijd gewerkt te worden om herstel te bewerkstelligen.

Conclusie en advies

De kiezer heeft op 18 maart 2026 gesproken en dat heeft geleid tot een afstraffing van de huidige coalitie met – 15%. Dit percentage heeft het CDA erbij gekregen. De inwoners van Ameland wensen een andere koers, wensen andere politieke verhoudingen. Ameland staat de komende jaren voor grote inhoudelijke opgaven en de ambities zijn groot. Dit vraagt om een stabiel bestuur, fatsoenlijke (politieke) verhoudingen en niet om politieke omstandigheden die vier jaar in een “vechtstand” zit. Het is van belang dat een frisse start wordt gemaakt bij het begin van de nieuwe raadsperiode. Tegen deze achtergrond zijn de volgende vier uitgangspunten bepalend geweest bij het advies van de voorgestelde coalitie:

- herstel van (politiek) vertrouwen;
- recht doen aan de verkiezingsuitslag van 18 maart 2026;
- respecteer oost / west verhouding o.a. bij keus wethouderkandidaten
- introductie verbindende bestuursstijl.

(Persoonlijke) omstandigheden staat de keus om met de twee grootste partijen het vervolgproces in te gaan in de weg. Herstel van het onderling vertrouwen vergt een langdurig proces en vormt voor de korte termijn een afbreukrisico bij de totstandkoming van een nieuwe coalitie tussen AmelandEen en het CDA. Door deze situatie blijven in feite twee alternatieven over voor een nieuwe coalitie op Ameland, waarbij ABA in beide alternatieven een cruciale rol heeft. De twee alternatieve betreffen:

1. CDA, ABA, PvdA;
2. AmelandEen, ABA, PvdA.

Alternatief 1: CDA, ABA, PvdA

Het CDA is de grote winnaar van de verkiezingen van 18 maart jl. en heeft daardoor een belangrijke positie verworven. Deze positie rechtvaardigt een serieuze rol in de coalitieonderhandeling. Het CDA heeft in de gesprekken zelf ook aangegeven ABA als een coalitiepartner te zien, terwijl laatstgenoemde ook de PvdA als gewenste coalitiepartij ziet. Op drie van de bovengenoemde uitgangspunten scoort dit alternatief positief. Tegen deze achtergrond adviseer ik met alternatief 1 de vervolgonderhandelingen te starten. Bij de start van het vervolgproces is het essentieel dat het onderwerp “herstel van (politiek) vertrouwen” als eerste onderwerp aan de orde komt. Gelet op ervaringen uit het recente verleden stelt ABA namelijk dat een goed gesprek op dit punt met het CDA wenselijk is.

Alternatief 2: AmelandEen, ABA, PvdA

Dit alternatief vormt in de kern een voortzetting van de huidige coalitie. Om een meerderheid te creëren wordt de PvdA aan de huidige coalitiepartners toegevoegd. De drie partijen hebben in de gesprekken ook aangegeven in gezamenlijkheid een coalitie te willen vormen. Onderling bestaat er veel vertrouwen in de samenwerking. Het gevaar dreigt dat er door deze coalitie niet wezenlijk veel veranderd binnen de politiek van Ameland. Er wordt geen recht gedaan aan de verkiezingen, het Oost/West sentiment blijft in stand en ook over het aanpassen van de bestuursstijl zijn de drie partijen terughoudend. Geadviseerd wordt om deze reden om alternatief 2 pas aan te vangen wanneer alternatief 1 niet het gewenste resultaat oplevert.

VVD en A82 worden in de alternatieven niet genoemd. ABA en de PvdA hebben de VVD niet genoemd als coalitiepartner, terwijl A82 zichzelf in een oppositierol ziet.

PvdA stelt als randvoorwaarde een gelijkwaardige formatieve verdeling over de drie wethouders. Qua omvang biedt Ameland de mogelijkheden om met drie wethouders aan de slag te gaan, onder de voorwaarde dat de fte's binnen de bandbreedte blijft van 2,2 fte. Overige deelnemende partijen dienen hier kennis van te nemen.

De introductie van een verbindende bestuursstijl vraagt om een open houding van de formerende partijen bij de opstelling van een coalitieakkoord. Geadviseerd wordt te kiezen voor een akkoord op hoofdlijnen en voorafgaand aan de vaststelling in de raad het concept in handen te stellen van de oppositiepartijen. Deze partijen kunnen dan input leveren en suggesties doen voor aanvullingen. Het vraagt van de beoogde coalitiepartners om een serieuze beoordeling en om een eventuele vertaling van suggesties in het definitieve eindconcept. Een dergelijke werkwijze is een eerste handreiking voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen coalitie en oppositie.

Tot slot

Tijdens de verkennende gesprekken en de vele gesprekken die ik op Ameland heb gevoerd, werd ik geconfronteerd met het veelvuldig en scherp communiceren over de ontwikkelingen van de Amelander politiek. Kritische geluiden - ook persoonsgebonden - worden breeduit geventileerd. Dergelijke signalen werken op een negatieve wijze hun vruchten af en dragen bij aan een polarisatie op Ameland. Van een gekozen volksvertegenwoordigers mag worden verlangd dat genomen democratische besluiten worden gerespecteerd en dat daarnaar wordt gehandeld. Graag adviseer ik uw raad terughoudendheid te betrachten bij (te) scherpe communicatie.

Age Kramer
13 mei 2026.

